

Kas buvo, kol Biržų dar nebuvo

Birželio 19 dieną Biržų krašto muziejus „Sėla“ pirmą kartą dalyvavo Europos archeologijos dienose Lietuvoje. Renginys pavyko, o didelis dėmesys jam – nenustebino: biržiečiai savo miesto istorija domisi visada. Renginyje netrūko įdomių pasakojimų, edukacijų vaikams. Miestiečiai ir svečiai galėjo gyvai pamatyti, kaip Biržų senamiestyje dirba archeologai, apžiūrėti radinius ir net patys imti į rankas mentelę ir įsitikinti, koks kruopštus yra archeologų darbas.

Pilieš arsenalo restauravimo dirbtuvėse restauratorė Olvena Čepinskienė demonstravo archeologų radinius prieš ir po restauracijos bei pasakojo apie ilgą restauravimo procesą. Jo trukmė priklauso nuo radinio būklės. Restauratorė kai kuriuos radinius kasdien deda į puodą ir verda „kirvio sriubą“. Procesas trunka dvi savaites. Ir vis tikrinama, ar dar yra chloridų, kurie šalinami virinant. Po to radiniai dedami į krosnį drėgmei išnaikinti, tuomet įtrinami tanino tirpalu, vėl šaunami į krosnį, tuomet kelias valandas laikomi vaško lydale, dengiami vaško danga ir - į saugyklą.

Biržiečiai restauratorės klausė patarimo, kaip restauruoti seną arbatinuką, dalinosi savo naminės restauracijos patirtimi bei uždavė begalę kitų klausimų.

Tą dieną muziejaus lankytojams atsivėrė ir archeologinių radinių saugyklos durys. Čia lankytojų laukė muziejininkai Povilas Variakojis ir Aistė Šinkevičienė. Muziejininkas Povilas demonstravo ir pasakojo apie išskirtinius Biržų krašto archeologinius radinius, kurie datuojami nuo III – I tūkst. prieš Kristų. Buvo galima apžiūrėti Muoriškių pilkapio radinius, išskirtinį treliazo raštais puoštą koklį iš Papilio dvarvietės, koklius iš Mantagailišio dvaro bei Biržų piliavietėje rastus ir restauruotus koklius.

Pilies kieme muziejininkė Lina Kuncytė taip pat

pasakojo apie archeologinius radinius ir kvietė patiems pabandyti archeologo darbą. Tai ypač žavėjo vaikus, kurie smėlio dėžėse radę puodo šukę, koklio ar titnago gabalėlį netvėrė džiaugsmu. Muziejininkė smėlio dėžėse paslėpė ir šiuolaikinį šaukštą, tačiau smalsių mažųjų archeologų apgauti nepavyko. Jie kaipmat nustatė, kad daiktas dabartinis. Puikiai vaikams pavyko atskirti ir kitų radinių replikas nuo originalų.

Vaikams muziejininkė taip pat siūlė sudėlioti radinių bei muziejaus eksponatų paveikslėlius pagal laikmetį: priešistorę, pirmosios ir antrosios pilies laikotarpius. Šis smagus ir žinių suteikiantis žaidimas patiko ne tik vaikams, bet ir suaugusiems.

Pilies kieme Rokiškio tautodailininkų asociacijos narys, edukologas Igoris Skripka demonstravo senovinę metalo liejimo technologiją. Anot meistro, tais laikais išlydyti bronzą buvo tas pats, kaip pakilti į kosmosą. Mat dumplėmis išgauti metalui lydyti reikalingą temperatūrą buvo neįtikėtinai sunkus darbas. I. Skripka demonstravo, kaip išlieti ietigalį. Paprastai metalo lydymo procesas demonstruojamas molinėje krosnyje, tačiau tokį transportuoti nėra galimybių,

todėl meistras lydymo procesą demonstravo supaprastintoje savadarbėje krosnelėje. Išlydytas metalas pilamas į kalkakmenyje išpjautą formą, o kad iš dviejų kalkakmenių padaryta forma neišsiskirtų, laikoma smėlyje.

Šiuo metu Biržuose – pats viešųjų erdvių rekonstrukcijos įkarštis. Kadangi darbai vyksta senamiesčio zonoje, pirmiausia atliekami archeologiniai tyrimai. Čia darbuojasi II „Juodasis ežys“ archeologų komanda. Kas anksčiau buvo Juliaus Janonio aikštės vietoje, prie dabartinio Kultūros centro ar buvusios estrados teritorijoje prie Evangelikų reformatų bažnyčios? O kas slėpėsi Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios klebonijos vietoje ar priešpilyje? Biržiečių

smalsumas savo miesto istorijai neišblėsta niekada. Sužinoti, kokias paslaptis atskleidė archeologai, susirinko didelis kaitros nepabūgusių miestiečių būrys. Apie kasinėjimus ir archeologinius radinius pasakojo archeologas Karolis Duderis.

Nenuostabu, kad vietoje, kur anksčiau stovėjo evangelikų liuteronų bažnyčia (dabar J. Janonio aikštės žalioji zona), archeologai aptiko žmonių palaidojimus. Ten, bažnyčios šventoriuje, iki XIX a. vidurio buvo kapinaitės. Ištyrus žmonių kaulus, jie buvo garbingai perlaidoti evangelikų reformatų kapinėse J. Nastopkos gatvėje.

Archeologas Karolis Duderis susirinkusiuosius nuvedė prie atkastų pastato pamatų šalia Juliaus Janonio paminklo. Manoma, kad pamatai – XIX a. baigoje - XX a. pradžioje statyto pastato. Archeologas apgailestavo, kad aikštėje nepavyko rasti XVII a. radinių, tačiau tikisi, jog senesnė miesto istorija atsiskleis pradėjus kasinėjimus šalia pastato, kur įsikūrusi jaunimo erdvė „Vilties šviesa“.

Archeologiniai kasinėjimai vyksta ir J. Bielinio gatvėje. K. Duderis pakvietė juos apžiūrėti. Nepaisydami alinančios kaitros, mentelėmis, centimetras po centimetro, archeologai atidenginėjo galimai čia stovėjusio XVII a. pastato fragmentus. Ar pasitvirtins lūkesčiai ir galiausiai bus rasti XVII a. radiniai, teks palūkėti. Mat ketinama jų ieškoti ir plačiau, perkasant J. Bielinio gatvę. Kol kas K. Duderis galėjo pasidžiaugti tik diržo sagtimi, kurioje pavaizduotas šv. Jurgis.

Biržiečiai archeologo klausinėjo: ar teko rasti auksinių monetų, kur dažniausiai randama archeologinių radinių, ar tiesa, kad estrados vietoje Radvilų laikais buvo kapinės, ar tiesa, kad kapinės buvo ir klebonijos vietoje ir t.t.

K. Duderis kvietė pamąstyti logiškai: auksinės monetos buvo labai kruopščiai saugomos, retas jų turėjo, tad ir rasti jų praktiškai neįmanoma. Didžiausias lobis archeologams aptikti šiukšlių duobę, kur galima rasti ir puodų šukių, ir stiklo karoliukų, ir koklių bei kitų vertingų radinių. Archeologas paneigė estrados vietoje buvus kapines: „Ant žmonių kaulų tikrai nešokome. Kapinės buvo arčiau Evangelikų reformatų bažnyčios. Galbūt dar jos galėjo būti po pylimu prie bažnyčios“. O katalikų bažnyčios klebonijos teritorijoje buvusios katalikų kapinaitės.

Archeologiniai tyrimai visai neseniai baigėsi šalia piliavietės. Žmonėms buvo įdomu, kas tuomet buvo už pylimų, kur dabar statomi automobiliai. Karolis Duderis paaiškino, jog šalia pilies namai pradėti statyti jau daug vėliau. Tuomet, kai Pilis atliko gynybinę funkciją, aplink pylimus buvo apšaudymo zona ir pastatų ten niekas nestatė.

Renginyje dalyvavęs Biržų rajono savivaldybės paminklosaugininkas Dalius Mikelionis visus pakvietė aplankyti rūsius, esančius „Baltosios vaistinės“ kieme. Tai – XVII a. rūšiai su kryžminiais skliautais, kuriuose

čia anksčiau gyvenę ir po gaisro išsikraustę žmonės pildavo šiukšles. Dabar rūšiai išvalyti ir prieš dvejus metus paskelbti kultūros paveldo objektu.

Edita MIKELIONIENĖ